

A TÉR HATALMA – A HATALOM TEREI

**TANULMÁNYKÖTET A 70 ÉVES SZILÁGYI ISTVÁN
PROFESSZOR TISZTELETÉRE**

SZERKESZTŐ:

PAP NORBERT – DOMINGO LILÓN – SZÁNTÓ ÁKOS

PÉCS, 2019

A TÉR HATALMA – A HATALOM TEREI

Tanulmánykötet a 70 éves Szilágyi István professzor tiszteletére

Szerkesztők:

Pap Norbert – Domingo Lilón – Szántó Ákos

Kiadja:

A Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kara a PTE TTK Földtudományok Doktori Iskola közreműködésével.

Lektor: Zagyi Nándor

Nyomda: PTE Egyetemi Nyomda

ISBN 978-963-429-371-2

© Pap Norbert – Domingo Lilón – Szántó Ákos, 2019

© PTE TTK; Szerzők, 2019

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	5
PREFACIO	7
PREFÁCIO	9

TANULMÁNYOK

Ibériai nézőpontok

Domonkos Endre: A demokratikus átalakulás és alkotmányozás következményei Spanyolországban	13
Szente-Varga Mónika: Katalán önkép és függetlenedési gondolat a 21. század elején	19
Hargitai Evelin Gabriella: Legyőzhető-e Don Juan? Az A Mulher que venceu Don Juan című regény fordításának kihívásairól	27
Farkas Marcell: Úton, útfélen Afrikában: migráció Marokkó és Európa között	33
Fischer Ferenc: Kolumbia chilei és német katonai kapcsolatai, a Panama-csatorna II. világháború előtti, alatti veszélyeztetettsége	41
Deák Máté: Chile és Bolívia államközi konfliktusainak áttekintése a XIX-XXI. században	51
Szilágyi Ágnes: Impulzusok, reakciók a tengerentúlról luzo-brazil tükörben, 1889/1910	59
Rákóczi István: Újabb források a Brazíliába kivándorló magyar kolónia történetéhez	71

Geopolitika közép-európai nézőpontból

Nagy Miklós Mihály – Dövényi Zoltán – Békési László: A klasszikus geopolitika Magyarországon	79
Garaczi Imre: Hatalom és stratégia. Politikaelméleti alternatívák a XX. századi geopolitikai folyamatokban	91
Szántó Ákos: A globális gazdaság expanziója és a geoökonómiai szemlélet térnyerése a 21. században	105
Tuka Ágnes: Az orosz külpolitika lehetséges elemei	113
Gulyás László: Amikor a csehek csinálták a geopolitikát: A Masaryk–Beneš-féle emigráció szerepe az Osztrák-Magyar Monarchia szétzúzásáról szóló antant döntés meghozatalában	119

M. Császár Zsuzsanna: A külföldi hallgatói migráció geopolitikai aspektusai	129
Jarjabka Ákos – Gázsó Dániel: A diaszpóra csoportkohéziós összetevői	137
Agg Zoltán: A Comitatus Önkormányzati Szemle évtizedei: hogyan lett közéletiből tudományos folyóirat?	147

Geopolitikai perspektíva a Kelet-Mediterráneumból

J. Nagy László: Futball és politika (Adalékok a magyar-arab sportkapcsolatok történetéhez)	157
Ferwagner Péter Ákos: Libanon rekonstrukciója az 1990-es évek elején	165
N. Rózsa Erzsébet: Irán és az Indiai-óceán	173
Siposné Kecskeméthy Klára: Mérföldkövek – Negyedszázad NATO partnerség a Mediterráneumban	187
Reményi Péter – Végh Andor – Pap Norbert – Sümeghy Dávid: A bosznia-hercegovinai területfejlesztés etnicizáltsága és az állam stabilitása	195
Csilip Andrea: Románia és Magyarország képe a török történelemtankönyvekben	205
Kitanics Máté – Pap Norbert – Szabó Róbert: A szigetvári Magyar-Török Barátság Park létesítése és kijelölésének körülményei	217
Szalai Gábor – Simon Bertalan: Az 1526. évi mohácsi csata emlékezete a köztereken, különös tekintettel a Mohácsi teraszos síkra	225

Spanyol hangon

Julio Pérez Serrano: España: el complejo y accidentado tránsito de Imperio a nación	237
Pierre-Paul Gregorio: De la reconciliación a la transición. Y en medio, Santiago Carrillo	247
Ricardo Martín de la Guardia – Guillermo Pérez Sánchez: La Revolución de Octubre en España: Las primeras reacciones ante el triunfo bolchevique (1917-1922)	255
Carmen González Martínez – Magdalena Garrido: “Ispantsy” en la URSS. Historias de vidas cruzadas en el exilio	267
Domingo Lilón: El Sistema Político del Régimen Trujillista (1930-1961)	277
Augusto César Pinheiro da Silva: El Federalismo Brasileño: un rápido ensayo sobre la multidimensionalidad del poder en el más extenso país de América Latina	285

LIBANON REKONSTRUKCIÓJA AZ 1990-ES ÉVEK ELEJÉN²

Libanon azért számít különlegesnek a Földközi-tenger keleti medencéjében fekvő államok között, mert a hidegháború befejeződése az ő történetében is fordulópontot jelentett, ami nem feltétlenül mondható el a szomszédjairól. 1989. október 22-én, mintegy két héttel a berlini fal leomlása előtt a szaúd-arábiai Táífban összegyűlt libanoni parlamenti képviselők megkötötték azt a megállapodást, mely új társadalmi-politikai fejezetet nyitott az ország történetében: véget vetett a 15 éve tartó véres polgárháborúnak, megteremtette a béke lehetőségét és elindította a romba dőlő ország újjáépítését. Az alábbiakban ezt a rekonstrukciós folyamatot igyekszem áttekinteni.

A politikai konszolidáció a táífi megállapodás megkötése után egy ideig ugyan még váratott magára, ám a nemzetközi környezet kedvezően alakult a számára. Szíria és Egyiptom közeledése, Szaúd-Arábia előtérbe kerülése és Irak meggyengülése elősegítette a megbékélést. Egy évvel később a polgárháborúban meghatározó szerepet játszó Szíria és az Egyesült Államok közötti közeledés, melyet szíriai csapatok részvétele fémjelzett az Irak ellen indított „Sivatagi Vihar” fedőnevű hadműveletben, lehetővé tette Damaszkusz számára, hogy végleg lezárja a libanoni ellenségeskedéseket. Miközben a világ Kuvaitra figyelt, 1990 októberében a szíriai hadsereg kiűzte a Bejrút közelében található Baabda elnöki palotájából Misal Aun tábornokot, s ezzel véget vetett a polgárháború utolsó időszakát jellemző „kettős hatalomnak”, más kifejezéssel „kettős legitimitásnak”. Aun a francia nagykövetségre menekült, ahonnan 1991 augusztusában Franciaországba távozott (csak 2005-ben térhetett vissza a hazájába).

Az Aun tábornok által 1988 októberében kirobbantott politikai válság és a Táíf után formálódó új berendezkedés megértéséhez tudni kell, hogy Libanon politikai rendszere egyedülálló módon a vallási felekezetek egyensúlyán nyugodott, s az egyes tisztségek elosztása is a felekezeti arányoknak megfelelően történt. Ezt a szisztémát *politikai konfesszionalizmusnak* nevezzük, s habár a rendszer alapjai több évszázad alatt formálódtak, ténylegesen a francia mandátumidőszakban, az 1920-as években rögzültek, amikor Párizs 1926-ban alkotmányt adott Libanonnak. A hivatalosan elismert 17 felekezet közötti együttműködést tovább erősítette az 1943-ban megkötött Nemzeti Paktum,³ amely évtizedekre biztosította a konfesszionális rendszer működését. Nem véletlenül nevezte a tekintélyes politikus és közíró, Misal Siha Libanont „a társult kisebbségek országának”.⁴

¹ PhD, egyetemi docens, SZTE Újkori Egyetemes Történelmi és Mediterrán Tanulmányok Tanszék.

² A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, *Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban* című projekt támogatásával. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

³ A Nemzeti Paktum, 1943. IN: J. NAGY, László (szer.): *A Mediterráneum a XX. században*. JATEPress, Szeged, 1996. p. 71.

⁴ CHIHA, Michel: *Primaute du spirituel*. IN: CHIHA, Michel: *Politique intérieure*. Fondation Chiha, Beyrouth, 1994. p. 156–157. http://www.michelchiha.org/uploads/14250471261420467461politique_intuooE9rieure_Michel_Chiha-2.pdf

A világháború után függetlenné vált ország tartós gazdasági fellendülésen ment keresztül és kisebb válságoktól, például az 1958-as krízistől⁵ eltekintve egészen az 1970-es évek közepéig a politikai berendezkedés is szilárdnak bizonyult. Akkor azonban különböző okok miatt az összhang megbomlott. Első helyen a demográfiai változásokat kell megemlíteni: az évtizedek alatt a muszlim felekezetek, főleg a síiták jelentősen növelték a számarányukat a keresztény (maronita, görögkeleti, görög katolikus stb.) közösségekhez képest (az ezredfordulón a becslések 60%-ról szólnak). Ennek nyomán felvetődött a Nemzeti Paktum által rögzített és a keresztényeknek kedvező hatalomelosztás módjainak a muszlimok javára történő átalakítása, amit a keresztények elleneztek. Legalább ennyire komoly szerepet játszott a harmadik arab–izraeli háború (1967) és a jordániai „fekete szeptember” (1970) után Libanonba irányuló palesztin menekültáradat, mely tovább fokozta a felekezeti ellentéteket és destabilizálta az államot. Nem szabad megfeledkezni a nemzetközi környezetről sem, Izrael, Szíria és a nagyhatalmak érdekeiről, amelyek a beavatkozásaikkal folyamatosan bomlasztották a rendszert.⁶

A következmények ismertek: 1975 tavaszán összecsapásokba torkolltak az ellentétek, az elméletileg továbbra is egységes állam fokozatosan szétesett, összeomlott az államszervezet, szétzilálódott a hadsereg, a különféle felekezetek saját fegyveres haderőt, milíciákat hoztak létre és külföldi támogatók után néztek. A köztársaság lényegében különböző területegységek mozaikjává vált, melyek mindegyike államhatalmi igényekkel fellépő fegyveres szervezetek és milíciák uralma alá került. E milíciák állami struktúrákat (közigazgatást, pénzügyeket, tájékoztatási részlegeket, a lakosság és a terület ellenőrzésére szolgáló intézményeket és kereteket) teremtettek. Mindennek alapját a felekezeti logikára felfűzött sajátos ideológia jelentette. Magától értetődik, hogy az egy-egy milícia által uralt területeket demarkációs vonalak választották el egymástól, amelyek teljesen szétszabdalták az ország területét. Súlyosbította a helyzetet, hogy az idegen hatalmak – főleg Szíria és Izrael – beavatkoztak, katonaságot küldtek a hegyvidéki országba, s megszállták annak bizonyos területeit.⁷ Különösen válságos volt az 1982-es év, amikor a keresztényekkel szövetszabdaló izraeliek egészen Bejrútig nyomultak előre, és megpróbálták (sikertelenül) megsemmisíteni a Palesztin Felszabadítási Szervezet struktúráját.⁸ Merényletek, bestiális tömeggyilkosságok követték egymást, mígnem az Arab Liga és a Libanonban különleges érdekekkel rendelkező Szíria nyomására az 1980-as évek közepétől megindult az állam rekonstrukciója.

A folyamat nehezen haladt. Amikor 1988 őszén a hivatalban lévő köztársasági elnök, a maronita Amin Dzsemájel mandátuma lejárt, a felekezetek képtelenek voltak megállapodni az új elnök személyéről. Dzsemájel ekkor miniszterelnökké nevezte ki a hadsereg főparancsnokát, a maronita Misal Aun tábornokot. Ez nyilvánvaló ellentétben állt a Nemzeti Paktummal, mely a miniszterelnöki tisztséget a szunnita muszlimok számára tartotta fenn. Ezért a muszlim politikusok többsége nem fogadta el a kinevezést. Egyikük, a Szíria-barát Szelim el-Hossz, a korábban lemondott miniszterelnök visszavonta döntését, s magát a poszt legitim birtokosává

5 FERWAGNER, Péter Ákos: Az 1958-as libanoni válság és nemzetközi vonatkozásai. IN: A nemzetközi munkásmozgalmak történetéből: évkönyv 2018. XLIV. évf. Magyar Lajos Alapítvány, Budapest, 2018. p. 69–81.

6 A független Libanon történetéről magyarul ld. BENKE, József: Ígéretek földje. A „független” Libanon négy évtizede. Magvető, Budapest, 1987.

7 BENASSAR: Anatomie d'une guerre et d'une occupation. Événements du Liban de 1975 à 1978. Galilée, Paris, 1978.

8 KERESZTY, András: A hosszú villámháború. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1982.; JANSEN, Michael: The Battle of Beirut. Why Israel invaded Lebanon? South End Press, Boston, 1983.

nyilvánította. A következő két évben Libanonnak nem volt köztársasági elnöke, ellenben volt két egymással rivalizáló miniszterelnöke (Hossz Nyugat-Bejrútban, Aun Kelet-Bejrútban székelte), azaz az ország most már nem csupán politikailag és katonailag, hanem intézményesen is megosztottá vált. 1989 elején véres harcok törtek ki az Aun támogató és ellenző keresztény milíciák, valamint a szíriaiak között („felszabadító háború”), aminek az Arab Liga és az Egyesült Államok által kezdeményezett tűzszünet szeptemberben vetett véget. A Liga „háromtagú tanácsának” (II. Hasszán marokkói uralkodónak, Fahd szaúdi királynak és Sadli Bendzsedid algériai köztársasági elnöknek) az erőfeszítése nyomán sikerült összehívni Táífba a legutolsó, még 1972-ben megválasztott legitim parlament 62 képviselőjét, akik egyhónapos tárgyalás után megkötötték a Nemzeti Egyetértési Okmányt.⁹

A dokumentumot a bejrúti Amerikai Egyetem professzora, Hasszán Kraiem olyan „csomagtervnek” nevezte, mely két síkon rendezte a problémákat. Az egyik síkon belső adminisztratív reformokat írt elő: deklarálta Libanon köztársasági államformáját és újjászervezte a legfőbb államhatalmi szerveket. A másik síkon kimondta az ország szuverenitását és területi integritását, ugyanakkor nem írta elő az országban állomásozó szíriai erők teljes kivonását.¹⁰ Emiatt Aun elutasította az egyezményt, amelyet árulásnak és „megbocsáthatatlan bűnnek” nevezett, mivel pedig a parlamenti képviselők nem voltak hajlandók tárgyalni vele, 1989 szeptemberében Libanon egyedüli legitim miniszterelnökévé nyilvánította önmagát. November elején feloszlatta a parlamentet, kilátásba helyezte új képviselők megválasztását a programjaik alapján, a reformok bevezetését pedig az ország területi integritásának helyreállítása utánra toltta ki. A keresztények és számos muszlim körében kétségtelen népszerűségnek örvendő Aun azonban az országot „a felszabadított keresztény magra” akarta redukálni, igazi libanoniaknak pedig a keresztényeket tekintette.¹¹

Amikor novemberben egy szíriai felügyelet alatt álló katonai bázison megválasztották köztársasági elnöknek a maronita René Muavadot, Aun őt sem ismerte el, sőt, mikor néhány hét múlva Muavad egy nyugat-bejrúti autóbombás merényletben életét veszítette, az utódát, Éliász Haravit sem. Aun elszánta magát arra, hogy az összes keresztény erő támogatását megszerzi, a vele szembenálló, valamint a táífi egyezményt elfogadó keresztény milíciák ellenállását pedig letöri. Ennek az lett a következménye, hogy 1990 első hónapjaiban példátlanul véres harcok robbantak ki a keresztények között, 1500-an életüket veszítették, 3500-an megsebesültek, Kelet-Bejrút pedig romhalmazzá változott, s 25 ezer lakás lakhatatlanná vált. A gazdasági következmények is súlyosnak bizonyultak: a libanoni font amerikai dollárhoz viszonyított árfolyama 550-ről 1100-ra zuhant és több mint százezer, zömében keresztény libanoni emigrált Kanadába, az Egyesült Államokba és Ausztráliába. A keresztény vállalkozások becslések szerint nem kevesebb, mint egymilliárd dollárnyi tőkét menekítettek ki az országból.¹²

Ezek a döbbenetes adatok azonban eltörpülnek az egész polgárháború veszteséglistája mellett. Ha csupán a demográfiai veszteségeket vesszük figyelembe, elmondható, hogy a 15 év alatt 71 328-an veszítették életüket és 97 184-en sebesültek meg (más becslések viszont 150 ezer

9 A táífi egyezmény. A libanoni Nemzeti Egyetértési Okmány. Táíf, 1989. október 22. IN: LUGOSI, Győző (szerk.): Dokumentumok a Közel-Kelet XX. századi történetéhez. L'Harmattan, Budapest, 2006. p. 607–615.

10 KRAYEM, Hassan: The Lebanese Civil War and the Taif Agreement. IN: Al-Mashriq, <http://ddc.aub.edu.lb/projects/pspa/conflict-resolution.html>, letöltés: 2019. január 25.

11 TRABOULSI, Fawwaz: A History of Modern Lebanon. Pluto Press, London & New York, 2007. p. 242–243.

12 Uo.

halotról szólnak). Százezreket kényszerítettek lakhelyük elhagyására (670 ezer keresztényt és 157 500 muszlimot), ez a tisztogatás pedig politikai tisztogatással is kiegészült, mivel olyanokat is elűztek, akik nem támogatták az adott térségben domináns milícia politikai irányvonalát. Hatalmas számban menekültek el az „idegenek” vagy „külföldiek”, elsődlegesen a palesztinok.¹³ De a migráció is óriási méreteket öltött: az ország lakosságának legalább egyharmada (közel 900 ezer fő) hagyta el Libanont,¹⁴ aminek a gazdasági-pénzügyi következményeit felesleges kihangsúlyozni annál is inkább, mert a fiatal, munkaképes lakosság soraiból távoztak a legtöbben. Az anyagi kárt egyesek 30 milliárd dollárra becsülték, miközben a milíciák ugyanennyit költöttek fegyverkezésre.¹⁵ A gazdasági ágazatok közötti erőviszonyok még inkább a szolgáltatások és a járulékgazdaság felé toldtak el a termelő szektorok felől (a harcok ezt az ágazatot sújtották legfőképpen). A tőkebefektetések természetes módon az ingatlan- és valutaspekulációk felé irányultak. Nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy 1990-ben az ország déli sávja izraeli, más területei pedig szíriai megszállás alatt álltak.

Ilyen körülmények között gigászi feladatnak tűnt az élet visszatérése a normális, békés kerékvágásba. Az egyik legnagyobb kihívást a lerombolt települések helyreállítása jelentette. A harcok során különösen sokat szenvedett Bejrút, amelynek a keleti (keresztény) és nyugati (muszlim) negyedei élesen elkülönültek egymástól, párhuzamosan működő két városként funkcionáltak. Ez az elkülönülés erősen emlékeztethet bennünket a fallal megosztott Berlin példájára: Kelet- és Nyugat-Bejrút önálló entitásként élte a maga külön életét, mit sem tudva a másik öröméről vagy bánatáról, a kettejük közötti átjárás pedig úgyszólván teljesen megszűnt. A város egymással párhuzamosan működő, önálló mikro-városokra szakadt szét, amelyeket ugyancsak párhuzamos hatalmak uraltak. A szétlőtt belváros rekonstrukciója 1990-ben indult meg széles összefogással. A centrum rövidesen hatalmas építési területté vált, az ingatlanbefektetésekből és fejlesztésekből pedig az állam és a magántőke egyaránt kivette a részét. A belváros újjáépítésére külön részvénytársaságot hoztak létre 1994-ben (Société libanaise pour le développement et la reconstruction du Centre-Ville de Beyrouth – Solidere). A terv az volt, hogy nem kevesebb, mint 4 690 000 m² nagyságú területet épít újjá a cég (irodaházak, bevásárlóközpontok, lakások, kulturális és közigazgatási feladatokat ellátó épületek, szállodák, zöld felületek, műemlékek). Az évtized végére a tervek legnagyobb részét sikerült is megvalósítani.¹⁶

Nem csak az elpusztított településeket volt nehéz újjáépíteni, a politikai rekonstrukciót is buktatók kísérték. Aun száműzetésbe kényszerítése véget vetett az 1975 óta tartó belháborúnak, s jöllehet kisebb incidensek még akadtak, nagyobb szabású összecsapások többé nem fordultak elő, a szíriai hadsereg pedig örködött a béke felett. Hosszú kormánya kezébe vette az ügyeket, először Bejrútban és környékén: a főváros különböző szektorai között átjárókat nyitottak, felszámolták az útkadályokat és a lakosság végre ismét szabadon közlekedhetett a kemény megpróbáltatások után.

13 Számarányuk azonban az 1990-es években még így is az összlakosság 10%-át tette ki. MAALOUFOVA, Beatrice: The Republic of Lebanon after Taif: An Analysis of Four Scenarios on the Emergence of a New Lebanon. IN: AntePodium (Victoria University of Wellington), 2001. 2/01. <https://studylib.net/doc/8489521/the-republic-of-lebanon-after-taif--victoria-university-...>, letöltés: 2019. január 25.

14 LABAKI, Boutros – RJEILY, Khalil About: Bilan des guerres libanaises 1975-1990. L'Harmattan, Paris, 1993. Elsőzrtan.

15 J. NAGY, László: Az ummától a nemzetállamig. Az arab országok a 19–20. században. SZTE Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged, 2009. p. 182.

16 KHAYAT, Nazih el-: La reconstruction de Beyrouth après la guerre entre la tradition et la modernisation. IN: Méditerrané Tanulmányok XI. Szeged, 2002. p. 41–47; <http://www.lebanon.com/construction/beirut/>; <http://www.solidere.com/>

Éliász Haravi elnök azzal kezdte hatalomgyakorlását, hogy Hossz 1990. decemberi lemondása után a szunnita Omar Karamit, az ország történetében nagy szerepet játszó tekintélyes tripoli család sarját nevezte ki miniszterelnöknek. Ez a kabinet ténylegesen nemzeti egységkormány volt, mivel a háború legismertebb katonai vezetői egytől egyig tárcát vállaltak benne. A milíciákat – vezetőik amnesztiában részesültek – a sírek segítségével hatalmas erőfeszítéssel 1991 áprilisára lefegyverezték, a tagok nagy részét besorozták a nemzeti hadseregbe, a titkoszolgálatokba vagy az állami adminisztrációba. A fegyveres palesztinokat visszakényszerítették a menekülttáboraikba. Egyedül a Hezbollah síita szervezet tarthatta meg a fegyvereit annak elismeréseképpen, hogy jelentős szerepet játszott az izraeli megszállás elleni harcban. Az 1983-ban, az izraeli invázió ellenében létrejött Hezbollah maga is komoly politikai átalakuláson ment keresztül: míg az 1980-as években a forradalmi Irán meghosszabbított libanoni karjaként iszlám köztársaság megteremtéséért küzdött Libanonban, addig Homeini ajatollah 1989-es halála után betagozódott a politikai rendszerbe, s úgy döntött, indul a parlamenti választásokon, amit legfőképpen a szervezet 1992-ben megválasztott főtitkára, Hasszán Naszrallah szorgalmazott. Ettől fogva a Hezbollah „iszlám ellenállási” szervezetként pozícionálta magát Izraellel szemben.

Eközben az Amil Lahud tábornok által újjászervezett hadsereg átvette az ország egész területe feletti ellenőrzést, kivéve a déli és a keleti határvidéket (mint láttuk, ezek idegen megszállás alatt maradtak). 1991 májusában Haravi elnök barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződést írt alá Háféz el-Aszad szíriai elnökkel,¹⁷ amely rögzítette, hogy a két országnak „közös a sorsa”. A megállapodást szeptember 1-jén védelmi és biztonsági egyezmény megkötése követte, amely lehetővé tette, hogy Damaszkusz minden fontos libanoni hírszerzési információhoz hozzáférjen a jövőben, ezenkívül a biztonsági kérdésekbe is beleszólhatott. Nem meglepő módon a szerződést a Szíria-ellenes politikai erők kezdettől fogva hevesen támadták. Haravit éppen a túlzott Szíria-barátsága miatt érte utóbb számos bíráló az azok részéről, akik Libanon függetlenségét elsődlegesen fontos szempontnak tartották. Úgy vélték, Haravi ezzel teljesen alávetette magát Damaszkusz gyámságának, de kritizálták őt azért is, mert a Hezbollahot nem fegyverezte le.

A békés állapotok helyreállítása és a Szíriával kialakított különleges kapcsolat megteremtése mellett a legnagyobb figyelmet a politikai rendszer átszervezése kapta. Egy esztendővel korábban, 1990. szeptember 21-én, a kuvaiti válság kellős közepén egy másik fontos dokumentum is született: a parlament megszavazta az alkotmányerejű törvényt (formailag az 1926-os alkotmány módosításait), hogy a táífi reformokat olyan új alkotmányos keretek közé illesszék, melyek egyszer s mindenkorra véget vetnek az alkotmány és a Nemzeti Paktum közötti kettősségnek, s az ebből származó jogi-politikai problémáknak. A preambulum új kompromisszumot ajánlott az ország identitásával kapcsolatban: Libanont „hovatartozása révén arabként” határozta meg, mely „végleges hazája” minden libanoninak. Mindez azt is jelentette, hogy Libanon sohasem fog egyesülni más országgal, leginkább Szíriával, aminek kimondását a keresztények régóta, legalább a Nemzeti Paktum megkötése óta el akarták érni. Másfelől viszont az ország identitásának meghatározásakor továbbléptek a Nemzeti Paktumban szereplő „arab jellegű” kifejezéstől az „arab hovatartozás” felé. A preambulum magában foglalta a gazdaságpolitika fő vonalait is: a „szabad vállalkozás rendszerét” összekapcsolták a különböző régiók kiegyensúlyozott fejlődésével és a társadalmi igazságossággal.

¹⁷ A libanoni–szíriai szerződés. Damaszkusz, 1991. május 22. IN: LUGOSI (szerk.): Dokumentumok... i. m. p. 654–657.

A táífi egyezmény két lépésben kívánt megoldást kínálni a libanoni válságra. Először a keresztények és a muszlimok paritása alapján megválasztott parlamentnek külön testületet kell létrehoznia, mely javaslatokat készít a konfesszionalizmus megszüntetéséhez vezető lépésekről (vallás és politika szétválasztása). Amint ennek a feltételei megteremtődnek, új parlamentet választanak, immár nem felekezeti alapon, s ezzel megvalósul a Harmadik Köztársaság. A felekezetek ebben a rendszerben a majdan létrehozandó új intézményben, a Szenátusban fogják magukat képviseltetni. Ez az elképzelés mind a mai napig nem valósult meg, valójában halvaszületett megoldást jelentett, mivel a keresztény és a muszlim felekezetek vezetői azóta sem támogatják a konfesszionalizmus teljes felszámolását. Sőt kimondottan azt láthatjuk, hogy a régi, hagyományos politikai elit, a meghatározó családfők és klánvezérek, a Dzsemájelek, a Dzsumblattok, a Haririk, a Franzsiék, a Samúnok stb. változatlanul meghatározó szerepet játszanak, közülük egyiküknek sem áll érdekében a politikai rendszer mélyreható reformja, a konfesszionalizmus, a klánokon alapuló hatalomgyakorlás, a nepotizmus és az ezzel szorosan összefüggő korrupció felszámolása. Az új Libanont továbbra is „a régi keresztapák” irányítják.¹⁸

Ténylegesen azt mondhatjuk, a táífi szisztéma újrateremtette ugyan a felekezeti rendszert, de jelentős módosításokkal az azt alkotó közösségek új erőegyensúlya érdekében. A parlamenti helyek korábbi 6:5 arányú, a keresztényeknek kedvező felosztása helyett paritást vezetett be, illetve felemelte a mandátumok számát 128-ra. Hasonlóképpen paritás jött létre a miniszteri tárcák vonatkozásában. A civil szolgáltatások tisztségeinél (bíróságok, valamint hadsereg, rendőrség) viszont eltörölték a felekezeti kvótákat, ami alól csak a legfelsőbb vezető posztok jelentettek kivételt.

Ennél is lényegesebb, hogy a köztársasági elnök előjogait jelentősen korlátozták a miniszterelnök, a kormány és a parlament javára, bár érvényben hagyták azt a szabályt, hogy az elnök mindig maronita, a kormányfő szunnita, a parlamenti elnök pedig síita kell, hogy legyen. Jóllehet a köztársasági elnök maradt az állam feje, az ország egységének jelképe, valamint az alkotmányos rend legfőbb őre, a végrehajtó hatalmát gyakorlatilag teljesen elvesztette. Elnökölhette ugyan a kormányüléseket, de már nem rendelkezett szavazati joggal (korábban az egyetértése nélkül a minisztertanács nem bocsáthatott ki rendeleteket). Azelőtt a köztársasági elnök nevezte ki a miniszterelnököt, most konzultálnia kellett a parlamenttel és a döntését a többség akaratától kellett függővé tennie. Ezenkívül a parlament feloszlásának joga a köztársasági elnöktől a kormány kezébe ment át, valamint a rendeletek ellenjegyzésének jogát is elvették tőle, s a miniszterelnök hatáskörébe utalták.

1. táblázat:

A képviselők felekezetek szerinti megoszlása Táíf után

Felekezetek	A képviselők száma	Az egy képviselőre jutó, szavazati joggal rendelkezők száma felekezetenként
szunniták	27	24 984
síiták	27	23 641
alaviták	2	9245
drúzok	8	18 996
maroniták	34	17 840

18 GRESH, Alain: Les vieux parrains du nouveau Liban. IN: Le Monde diplomatique, 52. évf., 615. sz. (2005. június) p. 1., 12–13.

görögkeletiek	14	16 178
görög katolikusok	8	18 331
örmény ortodoxok	5	17 930
örmény katolikusok	1	19 332
protestánsok	1	18 230
kisebbségek	1	58 819
összesen	128	20 696

Forrás: TRABOULSI: A History of Modern Lebanon. i. m. p. 241.

Ez a hármas hatalommegosztás az elképzelhető leingatabb rendszert hozta létre. Ebben az értelemben Táif a vizsály lehetőségét magában hordó újabb szisztémát alkotott, mivel később a három tisztség birtokosa között krónikussá váltak a konfliktusok. Az 1990-es években azonban létezett egy főbíró, aki a libanoni vezetők felett állt: Aszad szíriai államfő. Aszad, aki általános vélekedés szerint felügyelete alá vonta Libanont, igazi törzsi vezető módjára közvetített a felek között, elsimította az ellentéteket, alkukat kötött, s ezáltal folyamatosan növelni tudta a befolyását és hatalmát Libanon felett. Egyesek szerint ezt a célt követte már az 1970-es hatalomra kerülése óta, amikor külpolitikájának homlokterébe Szíria regionális nagyhatalmi státuszának, illetve konkrétan Nagy-Szíriának a megeremtését állította.¹⁹

Itt azonban többről volt szó, mint Szíria pusztán libanoni szerepvállalásáról. A levantei országot kvázi mandátumként valójában az Egyesült Államok és az európaiak bízták rá Damaszkuszra. Bár a táífi egyezmény eredetileg Szaúd-Arábiának egyenrangú befolyást biztosított, a sivatagi királyságot annyira lekötötte a kuvaiti válság, hogy nem tudott Libanonnal törődni, így Damaszkusz maradt az egyedüli döntőbíró. A szíriai hadseregnek azért biztosítottak beleszólást a libanoni belügyekbe, mert így akarták meghálálni azt, hogy a polgárháború alatt a sírekek segítettek a libanoni államnak helyreállítani a szuverenitását a területe fölött.²⁰ Az a tény, hogy a szíriai csapatok Bekaa-völgybe való, 1992 szeptemberére tervezett visszavonása nem valósult meg, valamint hogy Szíria 40 új tagot küldött az átmeneti parlamentbe, jelentősen befolyásolta a közelgő választásokat és a Szíria-barát többség kialakulását. Ez az egyensúlytalanság súlyosbodott, amikor a jelentősebb keresztény politikai erők a maronita pátriárka kezdeményezésére úgy döntöttek, bojkottálják az 1992-es választásokat. Nem csoda, hogy a részvétel alig érte el a 15%-ot, mivel a keresztények példáját számos muszlim is követte. Ilyen körülmények között a Szíria-párti erők könnyedén szereztek többséget a parlamentben, ami megkönnyítette Damaszkusz befolyásának további erősítését a következő években.²¹

A Libanonnal kapcsolatos szíriai szándékokat leplezetlenül tárta a nyilvánosság elé a hegyvidéki országban állomásozó szír csapatok biztonsági főnöke: „Ti, libanoniak okosak, kreatívak és sikeres kereskedők vagytok. Nemsokára 12 millió szomszédotok lép majd kapcsolatba veletek. Teremtsetek könnyűipart! Fejlesszétek az árucseréteket és a kereskedelmeiteket! Engedjétek szabad folyást a médiának, mely nem érinti a biztonságot! Kápráztassátok el az egész világot leleményességetekkel, a politikát pedig hagyjátok ránk! Mindenkinek megvan a maga domíniuma Libanonban: a tiétek a kereskedelem, a miénk a politika és a biztonság.”²²

19 FERWAGNER, Péter Ákos: A Nagy-Szíria-terv a hetvenes években. IN: *Mediterrán Világ* 13, 2009. p. 13–35.

20 BARON, Xavier: *Historie du Liban. Des origines à nos jours*. Tallandier, Paris, 2017. p. 447.

21 Uo. p. 457.

22 TRABOULSI: *A History of Modern Lebanon*. i. m. p. 245–246.

De nem csak a biztonsági kérdések kerültek a szíriai parancsnokok kezébe, hanem egyesek szerint maga a libanoni állam is. A sajtószabadságot – mivel nagyban befolyásolta a biztonsági kérdéseket – a védelmi és biztonsági szerződés szabályozta, mert a szíriai vezetők féltek attól, hogy a szabad libanoni média politikai változásokat indíthat el a szomszédos országban. Valójában a kereskedelem és a „könnyűipar” sem maradhatott kizárólag a libanoniak kezében.

A rekonstrukció bizonyos értelemben sikeresnek tekinthető, hiszen a háború véget ért és a politikai rendszert valamelyest átalakították, ám az igazán mélyreható reformok elmaradtak. Ezek közül igazán csak egyet hajtottak végre: a személyi igazolványokból eltüntették a felekezeti hovatartozásra utaló bejegyzést. Az alkotmány által célul kitűzött állampolgári egyenlőség sem valósult meg maradéktalanul, hiszen a magán- és családjogban a vallási hovatartozás még mindig megkülönböztet (a muszlimok esetében engedélyezett a többnejűség, a maroniták esetében viszont tilos a válás stb.). A súlyos gazdasági problémákat a kétségtelen eredmények ellenére az 1990-es években nem sikerült megoldani (az ezredfordulón a költségvetési hiány megközelítette a GDP 45%-át, 1 250 000 ember pedig mélyszegénységben élt).²³ Ennek ellenére is azt mondhatjuk, hogy Táíf és az azt követő megállapodások véget vetettek a fegyveres konfliktusoknak és új korszakot nyitottak az ország életében. Stabilitást azonban nem sikerült elérni, amit a 2000-es évek heves, sőt erőszakos politikai küzdelmei is bebizonyítottak.

23 MAALOUFOVA: *The Republic of Lebanon after Taif...* i. m.